

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-417-7-8>

DEVELOPMENT OF THE INDUSTRIAL COMPLEX OF UKRAINE IN CONDITIONS OF LIMITED RESOURCES

РОЗВИТОК ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ОБМЕЖЕНОГО ДОСТУПУ ДО РЕСУРСІВ

Поточна ситуація в Україні потребує серйозних та обґрунтованих підходів до впровадження заходів щодо посилення стійкості промисловості.

Внаслідок повномасштабної агресії РФ в Україні промисловість постійно зазнає значних втрат і руйнувань. Ряд підприємств у зонах бойових дій та окупації зупинено, велика кількість виробничих об'єктів зруйнована чи пошкоджена, утруднений доступ підприємств до ресурсів та сировини, ринків збуту. Внаслідок розгортання повномасштабної війни на території України припинило роботу більше третини існуючих промислових підприємств [2]. За оцінками Київської школи економіки, станом на початок вересня 2022 року з початку війни пошкоджено та зруйновано 412 промислових підприємств, у тому числі великих та середніх об'єктів у східних та південних регіонах України [3]. За підсумками 2022 року загальна сума прямих збитків підприємств оцінюється у 13 мільярдів доларів США, промислове виробництво України скоротилося на 36,9% [4].

Незважаючи на безпрецедентні збитки, галузь функціонує та демонструє стійкість до викликів та ризиків війни завдяки вжитим заходам та ініціативам, що реалізуються на різних рівнях державного управління, а також у діловому середовищі – щодо забезпечення роботи промислового сектору та мінімізації наслідків втрат, адаптації до змін у господарюванні в умовах воєнного стану.

Нижче наведено ключові загрози стабільній роботі промислового сектору, його здатності подолати наслідки російської агресії та відновити економічне зростання в Україні:

1) Скорочення виробничих потужностей через фізичну руйнацію, брак оборотних засобів і ресурсів у розвиток виробничої діяльності.

Війна загострила проблему вразливості української промисловості через надмірну регіональну та галузеву концентрацію. З початку військового вторгнення РФ 24 лютого 2022 року активні бойові дії йшли на території 10 областей України та міста Києва, загальна частка яких в обсязі реалізації промислової продукції у 2021 році становила понад половину (52,9%). Внаслідок бойових дій у цих регіонах зазнали тяжких втрат сконцентровані там металургійний, хімічний комплекс та машинобудівні активи, здатні виробляти продукцію з високою доданою вартістю [4].

2) Крім фізичного руйнування виробничих потужностей, виробничі втрати спричинені критичним недоліком фінансування, що призводить до закриття багатьох підприємств.

Незважаючи на активну державну підтримку бізнесу після початку повномасштабної війни, запровадження програм релокації, надання податкових та митних пільг (зокрема малому бізнесу), ефективність цих заходів для промисловості в цілому залишається недостатньою через постійне зростання витрат виробництва промислових підприємств. Крім того, промисловість не є основним бенефіціаром фінансової підтримки. Так, станом на середину березня 2023 р. із 181,6 млрд грн, наданих бізнесу за держпрограмою «Доступні кредити 5-7-9%» з початку дії програми у лютому 2022 р., промисловий сектор отримав лише 14% [1].

3) Звуження ринків збуту через значне руйнування та блокування логістичної інфраструктури російськими військами, міграція населення та зниження купівельної спроможності.

Звуження внутрішнього ринку відбулося внаслідок зниження реальних доходів населення, відтоку значних мас населення за кордон, переорієнтації споживачів на задоволення основних потреб, згорання інвестиційних програм більшості підприємств. Зміцнення сировинної спрямованості виробництва та експорту. Пошкодження та руйнування значної частини активів базових галузей промисловості – чорної металургії, хімічної, машинобудівної промисловості – призвело до зниження їх частки у структурі виробництва гірничодобувної та переробної промисловості (за винятком машинобудування), будівництва, яке багато в чому підтримувалося оборонним замовленням) на користь менш технологічної гірничодобувної, харчової, деревообробної промисловості.

4) Згорання інвестиційних процесів у промисловості, загострення інвестиційної кризи та втрата промисловим сектором ресурсів для майбутнього відновлення.

Для досягнення стабільності промисловості державна політика має поєднувати інструменти створення рамкових умов для відновлення промислового виробництва з інструментами стимулювання розвитку промисловості за пріоритетними для економіки напрямками, що забезпечить її швидке відновлення та модернізацію.

1) Важливим фактором забезпечення стійкості промисловості є активізація євроінтеграційних напрямів, що створить умови для використання потенціалу ЄС як прискорювача економічного зростання, розвитку промисловості за європейськими нормами та стандартами, взаємовигідного партнерства у промисловості з урахуванням народногосподарських інтересів [1].

2) Катастрофічні втрати промислового потенціалу східних та південних регіонів України та постійна загроза нових руйнувань актуалізували необхідність переміщення виробництв. Алгоритм дій охоплює як процес переміщення виробничих потужностей і персоналу, так й сприяння ефективному функціонуванню підприємств в нових місцях, зокрема, підключення до комунікацій, спрощення процедур надання чи передачі земельних ділянок, відстрочку терміну сплати відсотків за кредитами.

Серед перебазованих підприємств, які відновили свою діяльність на новому місці, підприємства обробної промисловості становлять 30,2%. У рамках програми релокації на початку березня 2023 року 800 підприємств переїхали до безпечних регіонів, 623 з них відновили роботу на новому місці. Ще 232 компанії шукали відповідне місце чи спосіб транспортування. Місцеве самоврядування бере активну участь у пошуку майданчиків для підприємств, розселенні робітників, налагодженні логістики. Більшість підприємств перемістилася до Львівської (24%), Закарпатської (14,5%), Чернівецької (9,8%), Івано-Франківської (8,3%), Хмельницької (7,3%) та Тернопільської (6,3%) областей [2].

3) Створити умови для розвитку індустріальних парків як точок економічного зростання та відновлення промисловості у військовий та післявоєнний періоди. Для місцевих громад перевагами розвитку приватного підприємництва є зростання доходів та добробуту жителів, збільшення податкових надходжень, розвиток малого та середнього підприємництва у регіоні тощо [5].

4) Забезпечення міжнародного співробітництва у сфері інноваційної та науково-технічної діяльності, сприяння участі вчених, малих та середніх підприємств у Рамковій програмі Європейського Союзу з досліджень та інновацій «Горизонт Європа»

та інтеграції України до Європейського співтовариства щодо досліджень та інновацій.

Реалізація євроінтеграційних реформ сприятиме забезпеченню стабільності промисловості на шляху створення умов для її інтеграції в європейську економіку, післявоєнного відновлення України за європейськими нормами та стандартами, що дозволить ефективно протистояти загрозам, викликам та ризикам війни, адаптуватися до змін військової обстановки без істотної втрати функціональності субпромислових об'єктів, а також закласти міцний фундамент для відновлення та зростання у майбутньому.

Література:

1. Пріоритети забезпечення стійкості промисловості й аграрного сектору економіки України в умовах повномасштабної війни: аналіт. доп. / О.В. Собкевич, А.В. Шевченко, В.М. Русан, Л.А. Жураковська; за ред. Я.А. Жаліла. Київ : НІСД, 2023. 49 с.
2. Третина промислового потенціалу в Україні не задіяна через високі ризики. URL: <https://uspp.ua/news/ostanni-novyny/2019/tretyna-promyslovoho-potentsialu-v-ukraini-ne-zadiiana-cherezvysoki-ryzyku> (дата звернення: 20.03.2024).
3. Загальна сума прямих збитків інфраструктури зросла до \$ 114.5 млрд. URL: <https://kse.ua/ua/about-theschool/news/zagalna-suma-pryamih-zbitkiv-infra-strukturi-zrosla-do-114-5-mlrd/> (дата звернення: 20.03.2024).
4. «Росія заплатить». Проект зі збору, оцінки й аналізу інформації про матеріальні втрати України від війни з Росією. URL: <https://kse.ua/ua/russia-will-pay/> (дата звернення: 20.03.2024).
5. Ропицький А. Переваги релокації виробництв в індустріальні парки. URL: <https://gmk.center.ua/opinion/perevagi-relokacii-virobnictv-v-industrialni-parki/> (дата звернення: 20.03.2024).